

จุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยไทย : ความจำเป็นที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลง

ไพฑูรย์ สินดารัตน์

บทนำ

เป็นเวลากว่าครึ่งศตวรรษที่มหาวิทยาลัยไทยได้เกิดขึ้นและมีการพัฒนาการมา แต่ตลอดเวลาดังกล่าวนั้นยังไม่มี การเปลี่ยนแปลงอย่างชนิดที่เป็นจริงเป็นจัง และมีความหมายที่มีคุณค่าแก่สังคมไทยอย่างแท้จริง คงมีแต่การทับถม และเพิ่มพูนขึ้นของบทบาทและหน้าที่ของมหาวิทยาลัยซึ่งถูกชักนำไปเพื่อเป็นเครื่องมือของนักการเมือง นักเศรษฐกิจ และนักพัฒนารุ่นใหม่ ซึ่งไม่เคยคิดและพิจารณาให้เห็นถึงแก่นแท้และผลได้ของการพัฒนาอย่างเพียงพอ คงเดินตามระบบความเชื่อที่ชาวตะวันตก โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาเป็นผู้เสนอให้อยู่ตลอดเวลา ถึงแม้จะมีความพยายามบ้างในบางครั้งที่กำหนดเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาที่เป็นแบบแผนของตนเอง แต่ก็ขาดการสานต่อ และขาดการแปลความคิดให้เป็นภาคปฏิบัติ ทั้งนี้เพราะอิสรภาพของการคิดและการเขียนได้ถูกจำกัดไม่โดยตรงก็โดยอ้อม ให้อยู่ในขอบเขตที่แคบและตันอยู่ตลอดเวลาแม้ในระบบการศึกษาชั้นมหาวิทยาลัยเองก็ตาม

ความพยายามในการที่จะเปลี่ยนแปลงระบบของการศึกษาในชั้นมหาวิทยาลัยนั้น ได้มีการพูดและกล่าวถึงกันอยู่เสมอ ซึ่งยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างจริงจัง แต่ส่วนใหญ่ได้มองข้ามปัญหาเบื้องต้นคือจุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยไปเสีย โดยมุ่งไปเน้นที่การบริหารและการงบประมาณโดยตรง โดยหวังว่าการปรับปรุงระบบบริหารจะนำไปสู่การแก้ปัญหาอื่น ๆ ของระบบการศึกษามหาวิทยาลัยได้ แต่ในขณะเดียวกันถ้าจะมีการพิจารณาควบคู่ไปพร้อม ๆ กับจุดมุ่งหมายด้วย ก็จะเป็นประโยชน์ยิ่งขึ้น ในขณะที่เรายังไม่พร้อมที่จะพิจารณากันทั้งระบบของการมหาวิทยาลัยหรืออุดมศึกษาได้ ในบทความนี้มุ่งจะเสนอแนวคิดเกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย

ของมหาวิทยาลัยเป็นหลักสำคัญ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องมี การเปลี่ยนแปลงจุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยไทยให้ชัดเจนขึ้น และจะเสนอแนวคิดใหม่แทน แนวคิดเดิมบางประการ

จุดมุ่งหมายที่ এসমহাভ্যক্ত

ความจริงที่ไม่มีใครปฏิเสธได้ก็คือ มหาวิทยาลัยของไทยแห่งแรกนั้นเกิดขึ้นเพื่อ การผลิตคนให้กับราชการ เพราะเป็นความต้องการของระบบการบริหารประเทศในรัชสมัย ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ พระจุลจอมเกล้าฯ และพระมงกุฎเกล้าฯ ที่ต้องการจะ พัฒนาประเทศให้ทัดเทียมกับประเทศทางตะวันตก โรงเรียนสอนวิชาชีพชั้นสูง เช่น แพทย์ศาสตร์ กฎหมาย ข้าราชการพลเรือน วิศวกรรม และครูก็เกิดขึ้นในสมัยดังกล่าว มหาวิทยาลัยในระยะเริ่มแรกของ ไทยแทนที่จะเป็นการส่งเสริมวิชาการให้ก้าวหน้าก็เป็นการ พัฒนาอาชีพสาขาต่าง ๆ อย่างที่ทราบ ๆ กันอยู่แล้ว

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อ พ.ศ. 2475 แล้ว มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้รับการสถาปนาขึ้น เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจด้านธรรมศาสตร์และการเมือง ซึ่งถ้า จะพูดให้ง่ายก็คือต้องการจะผลิตนักการเมืองให้กับระบบประชาธิปไตยนั่นเอง ซึ่งก็เป็นไป โดยทฤษฎีเดียวกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่มหาวิทยาลัยจะต้องผลิตคนให้กับระบบราชการ และการปกครองของประเทศ

ระยะที่สามที่มหาวิทยาลัยเกิดขึ้นอย่างมากและพร้อมกันในระยะ 1-2 ปีถึง 3 แห่ง ก็คือในระยะส่งเสริมอาชีพของยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศิลปากร เกิดขึ้นพร้อมกัน ระยะนี้ก็เป็นที่เห็น ได้ชัดว่าจุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัย นอกจากจะสนับสนุนการผลิตข้าราชการให้กับหน่วยงาน ของรัฐแล้วยังมุ่งส่งเสริมอาชีพทั้ง 3 สาขา และสาขาอื่นที่มีการสอนในมหาวิทยาลัยให้ กว้างขวางขึ้นอีกด้วย

มาถึงสมัยพัฒนามีการระดมนักวิชาการเป็นการใหญ่ มาวางแผนเพื่อพัฒนา ประเทศ มหาวิทยาลัยก็เข้าร่วมขบวนการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคนรวย และทำให้คนจนจนยิ่งขึ้น

ไปอีกด้วย หลักสูตรทางอาชีพเร่งด่วนได้รับการสนับสนุนมากขึ้น มหาวิทยาลัยใหม่ๆ เกิดขึ้น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ก็ล้วนอยู่ในจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาประเทศทั้งสิ้น จุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยจึงพอกพูนขึ้นอีกประการหนึ่ง อันได้แก่ส่งเสริมการพัฒนาประเทศ

สำหรับมหาวิทยาลัยรามคำแหงนั้นนอกจากจะมีเหตุผลอื่นแล้วก็เห็นจะไม่มีทางกล่าวอย่างอื่นได้ นอกจากส่วนหนึ่งจะเป็นสถานที่ลดแรงผลักดันทางการเมืองและแก้ปัญหาคนว่างงานไปชั่วคราว แต่ที่น่าแปลกก็คือในอดีตอันไม่ไกลรามคำแหงกลับเป็นแรงผลักดันทางการเมืองที่สำคัญไป

โดยนัยดังกล่าวจึงอาจสรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยไทยในอดีตนั้นได้ระดมพอกพูนขึ้นจนเป็นองค์ประกอบคือ 1) ผลัดคนให้ข้าราชการ 2) แก้ปัญหาการเมือง 3) ส่งเสริมวิชาชีพบางสาขาและ 4) ส่งเสริมการพัฒนาประเทศ (โดยการผลัดคนที่เป่าหมายแห่งการพัฒนาต้องการ)

จุดมุ่งหมายในปัจจุบัน

การพิจารณาจุดมุ่งหมายในปัจจุบัน อาจพิจารณาได้จาก 3 แนวทางใหญ่ๆ ด้วยกันคือ จากความเชื่อของคนทั่วไป จากแนวคิดและการแสดงออกของนักวิชาการในมหาวิทยาลัยและจากตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวกับมหาวิทยาลัย ทั้งผู้เขียนจะขอกล่าวแต่พอเป็นแนวทางคือ

แนวทางที่หนึ่ง เป็นความเชื่อ และความเข้าใจของบุคคลโดยทั่วไป หมายถึงชาวบ้านและชาวมหาวิทยาลัยที่ไม่เคยคิดและสนใจในปัญหาของมหาวิทยาลัย นอกจากอาศัยบารมีมหาวิทยาลัยรอดตายไปวันหนึ่งๆ กลุ่มคนประเภทนี้ยังมีความเชื่ออย่างหนาแน่นว่ามหาวิทยาลัยเป็นสถานที่ที่จะต้องผลัดคนให้ข้าราชการ นิสิตนักศึกษาเป็นจำนวนมากก็มีความเชื่อว่า เมื่อจบไปแล้วก็จะเข้ารับราชการในกรมกองต่างๆ ที่ขยายไปจากนั้นมหาวิทยาลัยเป็นแหล่งที่ทำให้คนมีอาชีพ ถ้าจบมหาวิทยาลัยแล้วก็มีอาชีพทำงานได้เป็นต้น

แนวทางที่สอง พิจารณาจากคำพูดและข้อเขียนของชาวมหาวิทยาลัยที่สนใจ และกระตือรือร้นในงานมหาวิทยาลัย พยายามที่จะหาทางพิจารณาส่งเสริมและปรับปรุง มหาวิทยาลัยให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ พวกนี้โดยมากแล้วมักจะยอมรับว่ามหาวิทยาลัยควรมีจุด มุ่งหมายหลัก 3 ประการ ตามแนวมาตรฐานสากล คือ ทำการสอน ทำการวิจัย และบริการ ชุมชน ทั้ง 3 ประการนี้ มีการพูดและกล่าวถึงกันอยู่เสมอในบทความและข้อเขียนต่าง ๆ ของนักวิชาการชาวมหาวิทยาลัยซึ่งจะเห็นได้ไม่ยากนัก

แนวทางที่สาม จุดมุ่งหมายที่กล่าวไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในกฎหมายของแต่ละ มหาวิทยาลัย คือในพระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ซึ่งมักจะกล่าวด้วยคำเป็นทำนอง เดียวกันว่า “ให้การศึกษาวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ทำการวิจัยส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพ ชั้นสูงให้บริการชุมชน และทะนุบำรุงวัฒนธรรม” ซึ่งเกือบทุกมหาวิทยาลัยก็กล่าวเป็นถ้อยคำ ทำนองนี้ เพราะในระยะแรกๆ มหาวิทยาลัยใหม่ก็ลอกเลียนแบบมหาวิทยาลัยเก่า เพื่อความ สะดวกในหลายประการ โดยเฉพาะเพื่อการประกาศใช้อย่างเป็นทางการ และเมื่อพิจารณา ถ้อยคำใน พ.ร.บ. ดังกล่าว จุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยก็คือ การสอน การวิจัยและบริการ ชุมชนอันมีความเชื่อว่าเป็นมาตรฐานสากลนั่นเอง กับเพิ่มการทะนุบำรุงวัฒนธรรมเข้าไป เพื่อแสดงความเป็นไทย

เมื่อรวม 3 แนวทาง ดังกล่าวเข้าด้วยกันแล้วเราก็จะพบว่าจุดมุ่งหมายของ มหาวิทยาลัยไทยนั้นมีอยู่ 2 ลักษณะ

1. จุดมุ่งหมายซึ่งสะสมมาแต่อดีต อันได้แก่ : การผลิตข้าราชการ การ แก้ปัญหาการเมือง การส่งเสริมวิชาชีพบางสาขา และการผลิตคนเพื่อพัฒนาประเทศ
2. จุดมุ่งหมายซึ่งรับมาจากความเชื่อของตะวันตก อันได้แก่ : การสอน การวิจัย การบริการชุมชน (การทะนุบำรุงวัฒนธรรมก็อยู่ในข้อนี้)

ความจำเป็นที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงจุดมุ่งหมาย

ความจริงแล้วมหาวิทยาลัยไทยควรจะได้ถึงเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงจุดมุ่งหมาย มานานแล้ว บทความนี้เป็นความพยายามที่จะย้าถึงระยะเวลาดังกล่าวนั้นอีกครั้งหนึ่ง โดยมี เหตุอย่างน้อย 3 ประการ คือ

1. ความไม่เหมาะสมของความมุ่งหมายในปัจจุบัน
2. การเปลี่ยนแปลงในระบบของมหาวิทยาลัยและ
3. ความเรียกร้องต้องการของมหาชนที่มีต่อมหาวิทยาลัยหรือการอุดมศึกษา

ในเหตุผลข้อแรกอันได้แก่ความไม่เหมาะสมของจุดมุ่งหมายในปัจจุบันนั้นเห็นได้ชัดโดยจะพิจารณาจุดมุ่งหมายที่สะสมมาแต่อดีตก่อน ข้อที่ว่าการผลิตข้าราชการ นั้นเห็นชัดแจ่มแล้วว่าไม่เหมาะสมและไม่จำเป็นแล้ว เพราะแต่ละปีนั้นการประกาศรับราชการมีน้อยกว่าบัณฑิตที่จบออกมาอย่างมาก จนปัญหาบัณฑิตว่างงานจะทวีขึ้นเป็นโทษแก่สังคมอยู่แล้ว (ปริญญาตรีว่างงาน 15.1% อนุปริญญา 38% ผีกหักครู 52.7%) ข้อที่ว่าการแก้ปัญหาการเมือง มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ก็เปลี่ยนไปมากแล้ว ความจำเป็นและสภาพการเมืองก็เปลี่ยนไปอย่างมาก จึงเห็นได้ชัดว่าไม่เหมาะสมและไม่ควรจะแก้ปัญหาแต่เพียงด้านเดียว ข้อที่ว่าการส่งเสริมวิชาชีพบางสาขานั้นเป็นผลในทางปฏิบัติได้ก็อยู่ แต่ถ้าเรามาศึกษาดูแล้วก็จะเห็นได้ว่า (1) ส่งเสริมวิชาชีพได้น้อยอย่างและมุ่งให้คนเกิดการเปรียบและเป็นอภิสิทธิ์ชนในทางอาชีพ (2) อาชีพบางอย่างผลิตไปแล้วก็ไปทำประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าทำประโยชน์ให้แก่ประชาชนทั่วไปอย่างมากพอ เช่นบัณฑิตจำนวนมากในสาขา ทันตแพทย์ แพทย์ วิศวกร รัฐศาสตร์ (นักปกครอง) และหรือวิศวกร ที่มุ่งทำงานเพื่อหาเงิน (3) บางอาชีพเราผลิตให้ต่างประเทศเอาไปใช้เช่น แพทย์ (4) การฝึกฝนในหลายอาชีพเป็นการฝึกฝนแต่ทฤษฎี ส่วนการปฏิบัติ และการเรียนรู้ชีวิตจริง ปัญหาที่แท้จริงของประเทศมีน้อย เช่น การศึกษา เศรษฐศาสตร์ เป็นต้น หรือแม้อาชีพแพทย์ก็มุ่งแก้ปัญหาเฉพาะหน้ามากกว่าการเรียนรู้การทุกข์ยากของมนุษย์ ส่วน ข้อที่ว่าด้วยการส่งเสริมการพัฒนา ประเทศนี้เกี่ยวนี้เราก็ประจักษ์กันค่อนข้างชัดเจนแล้วว่า ถ้าพัฒนาไปแล้วได้ผลอย่างไร มหาวิทยาลัยผลิตคนไปแล้ว ได้ ไปพัฒนาประเทศเพื่อประโยชน์สุขของคนส่วนรวม จริงหรือเปล่า และมหาวิทยาลัยจะมีบทบาทเพียงการผลิตคนเพื่อการพัฒนาเท่านั้นหรือ นี่เป็นข้อสรุป แต่เพียงโดยย่อเพื่อชี้ให้เห็นว่าผลิตผลของอดีตนั้น ได้อ่อนแรงลงไปแล้ว ส่วนพลังงานในปัจจุบันแล้ว

จุดมุ่งหมายในปัจจุบันอีกแนวทางหนึ่งคือการรับเอาความเชื่อว่า การสอน การวิจัย และการบริการชุมชนเป็นจุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นความเข้าใจผิด เพราะทั้ง 3 ประการนั้นเป็นหน้าที่เป็นงานที่มหาวิทยาลัยโดยเฉพาะอาจารย์มหาวิทยาลัยจะต้องทำ อาจารย์ทุกคนควรจะต้องสอน ควรวิจัย และการมีส่วนร่วมในการให้บริการกับชุมชน นี่เป็นความเชื่อของคนตะวันตกรุ่นใหม่ (ซึ่งก็ไม่ใหม่มากนัก) แต่สำหรับตะวันออกและเมืองไทยแล้ว งานของอาจารย์มหาวิทยาลัยควรมีอย่างอื่นอีก เช่น การเป็นผู้แนะแนวทางที่ดีแก่นิสิต การเป็นแบบอย่างของคนดี ที่เอาจริงและเสียสละและมีคุณธรรม เป็นต้น แต่จะขอข้ามปัญหาไปก่อน อย่างไรก็ตามเราจะเห็นได้ชัดว่า จุดมุ่งหมายที่เชื่อและยึดถืออยู่ในปัจจุบันนั้นคลุมเครือไม่ชัดเจน และไม่เหมาะสมกับสังคมการศึกษาของชาวมหาวิทยาลัย และสังคมไทยทั้งหมดอย่างมากพอจนถึงขั้นที่ควรจะมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้แล้ว

นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงภายในระบบของมหาวิทยาลัยก็เริ่มปรากฏขึ้นค่อนข้างชัดเจนแล้ว คือนิสิตนักศึกษาเริ่มเปลี่ยนไป นิสิตนักศึกษารุ่นใหม่ ไม่ต้องการการบอกทางหรือการเดินตามทางที่ครูบอก อีกต่อไปแล้ว (การยอมของบางกลุ่มเพื่อสอบเอาคะแนนนั้นเป็นข้อยกเว้น) เขาต้องการศึกษาของเขาเอง เขาต้องการวางและจัดอนาคตของเขาเอง มหาวิทยาลัยจะต้องมีจุดหมายเพื่อตอบสนองสิ่งเหล่านี้ด้วย และในขณะที่เกี่ยวกับบทบาทของอาจารย์มหาวิทยาลัยก็เปลี่ยนไปมาก อาจารย์มหาวิทยาลัยหลายคนมีบทบาทในตำแหน่งธุรกิจ การเมือง และการปกครองอย่างจริงจัง รวมทั้งความก้าวหน้าทางวิชาการที่มีผลให้หลักสูตรต้องเปลี่ยนไปด้วย มิใช่ที่ระบบบริหารมหาวิทยาลัย (ซึ่งคงจะเปลี่ยนไปได้แล้ว) จะยังไม่ได้เริ่มเปลี่ยน (อย่างจริงจัง) ก็ตาม

ความเรียกร้องต้องการของมวลชนต่อมหาวิทยาลัยนั้นอาจจะกล่าวได้ยาก แต่ก็เห็นจะไม่ผิดที่จะกล่าวว่าต้องการให้มหาวิทยาลัยหันมารับใช้มวลชนและสังคมของประเทศมากขึ้น โดยที่มหาวิทยาลัยควรจะ 1) ผลิตรายที่เป็นผู้นำและรู้จักเข้าใจคน และสังคมอย่างเท่าเทียมกัน ไม่มองแคบ เห็นแก่ตัว มั่งคั่ง และเอาแต่ประโยชน์สุขส่วนตน 2) มหาวิทยาลัยจะต้องมีส่วนช่วยในการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงโดยเป็นตัวกระตุ้นตัวนำและตัววัดผลการเปลี่ยนแปลง

ต่าง ๆ ในสังคมอยู่เสมอและตลอดไป 3) มวลชนควรจะใช้ประโยชน์จากมหาวิทยาลัยได้อย่างมากพอ ๆ กับนิสิตหรืออาจารย์ เช่น การใช้สถานที่ในโอกาสต่าง ๆ การอ่านหนังสือในห้องสมุด การร่วมกิจกรรม การค้นคว้า ฯลฯ 4) มหาวิทยาลัยควรจะสนับสนุนอาชีพและส่งเสริมความก้าวหน้าอย่างไม่จำกัด สาขาและลักษณะของอาชีพ ด้วยการให้การศึกษาค้นคว้าวิจัย และอบรม เป็นต้น นี้พูดแต่เพียงโดยย่อ แต่ถ้าเราให้โอกาสแก่มวลชนแล้วเราก็จะรู้จักยิ่งขึ้น เขาเหล่านั้นต้องการอะไร

โดยสรุปก็คือ การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ใต้มายังจุด (นานแล้ว) ที่มหาวิทยาลัยควรจะมาพิจารณา ถึงจุดมุ่งหมายกันอย่างจริงจังเพื่อจะได้แสดงบทบาทและปฏิบัติหน้าที่ที่เหมาะสม สอดคล้อง ต้องกันกับสังคมและวัฒนธรรมของเรา

จุดมุ่งหมายที่ควรจะเป็น : ข้อเด่นบางประการ

ในตอนสุดท้ายนี้ผู้เขียนจะขอเสนอจุดมุ่งหมายที่ควรจะเป็นบางประการ เพื่อประกอบให้บทความนี้สมบูรณ์ในตัว และเป็นเครื่องช่วยให้มีการถกเถียง อภิปรายกันอย่างกว้างขวางออกไป ผู้เขียนขอเสนอในขั้นนี้ว่า จุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยไทยน่าจะประกอบไปด้วยลักษณะใหญ่อย่างน้อย 5 ประการ คือ

1. ฝึกฝนให้เป็นคนสมบูรณ์ คือมีความรู้และคุณธรรมอย่างเพียงพอ
2. ทำให้เกิดความก้าวหน้าในวิชาการ (Knowledge) และประยุกต์วิชาการนั้นเพื่อประโยชน์ของคนในสังคมไทย
3. ส่งเสริมการพัฒนาสังคม (ประเทศ) โดยเป็นอุปกรณ์ให้เกิดการประเมินผล การพัฒนาในตัวของตัวเอง
4. สนับสนุนและส่งเสริมวิชาชีพและอาชีพต่างๆ (โดยไม่จำกัดสาขา) โดยการให้ภาคทฤษฎี สอดคล้องต้องกันกับภาคปฏิบัติอย่างมากที่สุด
5. จะต้องเปิดโอกาสทางการศึกษาให้แก่มวลชนอย่างมากที่สุด และกว้างขวางที่สุด

ทั้งห้าข้อนี้เป็นแค่เพียงแนวคิด (ขอให้พิจารณาแนวคิดอย่างพ่วงอักษรจนเกินไป) จึงต้องมีคำอธิบายบางประการเพิ่มเติมคือ

ในข้อที่หนึ่ง ผิดฝนให้เป็นคนสมบูรณ์นั้นหมายถึง มีความรู้ทั้งลึกในสาขาวิชาชีพ และกว้างไปถึงสังคมสิ่งแวดล้อมและตนเอง อย่างเข้าใจ และรู้จัก จนมีส่วนร่วมและมีความผูกพันกับสิ่งดังกล่าว ซึ่งจะกลายเป็นคุณธรรมคือรับผิดชอบ เลี้ยงดู ซื่อสัตย์ ไม่เห็นแก่ตัว เป็นต้น ซึ่งถ้าเราจับจุดมุ่งหมายข้อนี้ก็จะต้องศึกษาในรายละเอียด และจัดหลักสูตรให้สอดคล้อง เช่น เพิ่ม General Education ในอัตราส่วนที่พอเหมาะ มีวิธีการสอนที่ส่งเสริมกัน และสนับสนุนกิจกรรมเพื่อจุดมุ่งหมายข้างต้น

ข้อที่สอง เห็นจะไม่มีทางปฏิเสธได้ว่ามหาวิทยาลัยจำเป็นต้องส่งเสริมความก้าวหน้าของวิชาการด้วยหน้าที่การวิจัย แต่วิชาการจะไม่มีประโยชน์อย่างแท้จริง ถ้าไม่มีประโยชน์แก่มนุษยชาติ โดยเฉพาะแก่สังคมและมนุษย์ได้ การวิจัยทั้งบริสุทธิ์และประยุกต์จะต้องมีโดยมีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมความเป็นสุขและแก้ปัญหาความทุกข์ยากของสังคมได้ และในภาวะที่ประเทศไทยไม่ใช่ตำรวจโลกจึงไม่มีความจำเป็นจะไปทุ่มเพื่อการแข่งขันกับโลกของพวกเรารวยได้ การแก้ปัญหาของคนไทยได้อย่างแท้จริงก็คือการแก้ปัญหาของโลกไปในตัวนั่นเอง

จุดมุ่งหมายในข้อที่สาม เป็นจุดมุ่งหมายที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนามหาวิทยาลัย ไม่ใช่ที่จะมีคัมภีร์หรือสูตรสำเร็จให้อย่างมีคณในมหาวิทยาลัยหลายคนคิดหรือคนภายนอกหลายคนนึก และขามหาวิทยาลัยก็ไม่ใช่ผู้ตอบปัญหาหรือผู้กำหนดแนวทางที่ถูกต้องให้กับมวลชนได้ มหาวิทยาลัยคงจะทำหน้าที่ให้เกิดมีประเพณีผลกันเองในสังคม ให้มีการตัดสินใจกันเองในหมู่ชน และหรือมวลชน ให้มีการกำหนดนโยบายและเป้าหมายกันเองโดยที่มหาวิทยาลัยโดยเฉพาะคณาจารย์และนักศึกษา มุ่งเสนอข้อคิด ปัญหา รายละเอียดข้อเท็จจริงและวิธีการที่จะนำไปสู่เป้าหมายการตัดสินใจและการประเพณีผลของสังคมและมวลชนเอง คณาจารย์มหาวิทยาลัย หรือสถาบันอื่นๆ ไม่ควรทำตนเองเป็นคัมภีร์ และแสดงสูตรสำเร็จอย่างชนิดคลุมมวลชนที่ต่างก็มีวิญญาณ มีชีวิตจิตใจ นิสัย ปัญญาอยู่แล้วเช่นกัน

จุดมุ่งหมายข้อที่สี่ เป็นจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงถึงบทบาทของมหาวิทยาลัยเพื่อผลประโยชน์ของคนจำนวนน้อย เช่น นักศึกษาแล้วจะต้องเป็นประโยชน์แก่คนส่วนรวมด้วยโดยการที่มหาวิทยาลัยในประเทศที่ค่อนข้างจน เช่น ไทย นี้คงจะหนีบทบาททางอาชีพไม่พ้นแต่ควรจะพยายามทุกวิถีทางจะสนับสนุนและส่งเสริมอาชีพต่างๆ ให้มากขึ้น ซึ่งอาจจะทำการวิจัย อาจจะทำการศึกษา อาจจะช่วยเป็นธุระให้ได้ในหลายเรื่อง โดยนัยนี้มหาวิทยาลัยจะต้องจัดการศึกษาอย่างยอมรับและเข้าถึงความเป็นจริงของกิจการนั้น ทฤษฎีและปฏิบัติจะต้องไปด้วยกัน ถ้าเรายอมรับจุดมุ่งหมายข้อนี้ระบบการศึกษาจะต้องเปิดกว้างขึ้น หลักสูตรระยะสั้นมาก สั้นปานกลางและระยะยาวจะมีมากขึ้น วิธีการเรียนการสอนจะต้องเปลี่ยนไป การนั่งฟังให้หมดไปชั่วโมงหนึ่ง ๆ ของผู้สอนบางคนจะต้องถูกประณาม

ข้อสุดท้ายคือ โอกาสของมนุษย์ทุกคนในสังคมไทยที่มีต่อสถาบันอันมีอยู่และเป็นไปในสังคมไทย ทำไมมหาวิทยาลัยจึงต้องมีหลักสูตรแต่เพียง 4 ปี (ปริญญาตรี) 6 ปี (ปริญญาโท) และ 8-10 ปี (ปริญญาเอก) เท่านั้น ทำไมหลักสูตรจึงไม่มีหลายชนิดหลายประเภทให้โอกาสแก่คนซึ่งมีอะไรแตกต่างกัน แต่สิ่งเหล่านี้ก็เป็นเรื่องที่ต้องคิดโดยรอบคอบละเอียดถี่ถ้วน ไม่ใช่จะเป็นตลาดวิชาที่ไม่เป็นจริง อยากเป็นตลาดวิชาแต่ก็พยายามจะเป็นจุฬาฯ ธรรมศาสตร์ ในเรื่องอื่นๆ จึงยุ่งยากอย่างที่เห็นกันในมหาวิทยาลัยรามคำแหงในปัจจุบัน

คำอธิบายประกอบอย่างย่อทั้ง 5 ประการที่เสนอมานี้เป็นแต่เพียงรูปความคิดให้มีการอภิปรายกันต่อไปซึ่งที่จริงก็ไม่ใช่ของใหม่อะไรมากมาย เพียงแต่ผู้เขียนต้องการให้จุดมุ่งหมายชัดเจนยิ่งขึ้น ถ้าเราปรับจุดมุ่งหมายใหม่ (ซึ่งไม่จำเป็นต้อง 5 ข้อของผู้เขียน) เราก็จะต้องเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ ให้สอดคล้องกันไปด้วย ข้อหลังนี้เองที่คนโดยมาก โดยเฉพาะชาวมหาวิทยาลัยเองกลัวเกรงกันมาก (ในหมู่คณาจารย์)

บทสรุป

มหาวิทยาลัยควรจะเป็นแหล่งที่เปลี่ยนแปลงได้ง่าย เร็ว และสะดวกที่สุดในสังคม แต่แล้วกลับเปลี่ยนแปลงได้ช้ามาก โดยเฉพาะในเรื่องจุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยเอง

สาเหตุใหญ่อันหนึ่งก็คือระบบราชการยังครอบงำมหาวิทยาลัยอยู่ แต่ที่แท้แล้วสิ่งซึ่งเป็นเครื่องขัดขวางการเปลี่ยนแปลงใดๆ ไม่เฉพาะจุดมุ่งหมาย ก็คือตัวตนเอง มหาวิทยาลัยจะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นอีกมากทีเดียว ถ้าชาวมหาวิทยาลัยเองเลิกความสะทกสะท้านส่วนตัว เลิกสอน เทียวเล่น กินเหล้า นินทา ฯลฯ หันมาเอาจริงเอาจังกับชีวิตมากขึ้น เลิกว่าคนอื่นร้ายไป ตัวเองทำจริงทำจังบ้าง ลดความขี้อิจฉาทระอับ นิยมยินดีกับความสำเร็จของคนอื่น เสียบ้าง ลดความมักใหญ่ใฝ่สูง มีความสันโดษเสียบ้างและทำยที่สุกอย่าคิงง่าย อยู่ง่ายจนเกินไป ลองคิดลึก ๆ กว้าง ๆ และไกล ๆ คุบบ้าง

จุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงคือการขัดแย้ง จุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยคงจะเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าได้มีการขัดแย้งกันในความเห็น และความคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับมหาวิทยาลัย ดังนั้นความสำเร็จขั้นต้นของผู้เขียน ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ก็คือการที่ผู้อ่านท่านอื่นโต้แย้งมา